

Trestnoprávna ochrana spoločnosti pred terorizmom – český a slovenský pohľad

Jalč, A.*

JALČ, A.: Trestnoprávna ochrana spoločnosti pred terorizmom – český a slovenský pohľad. Právny obzor, 102, 2019, č. 4, s. 322 – 335.

Protection of society against terrorism by criminal law – the Czech and Slovak views.

Until September 11, 2001 many states hadn't national anti-terror laws. Political violence was dealt with by the ordinary criminal law. Since then was passed a lot of new anti-terror statutes in the world (for instance in the five years following September 11, Australia enacted 37 new federal laws), which primary objective and task is to ensure that police and other agencies have the sufficient powers they need to protect the community. This complicated social phenomenon is possible to understand better only by analysis of the aspects of terrorism as the key factors, to find the effective forms of fight against the terrorism, the receiving of effective measures to prevent the creation of terrorism not only on the national level but also on the international level and also by co-operation among the individual countries of world. Based on the fact of evolving counter-terrorism legislation, the contribution seeks to answer the question: what is the range in which it is possible to respect fundamental criminal law principles and fundamental human rights as such in this relatively sensitive area. In this context the contribution pointed to a specific group of criminal legal tools that are used more often in the area of combating terrorism. Content of this contribution is to bring information on new felonies of the terrorism under Criminal Code in Slovak and Czech Republic. In first part is describes basic legislative bases, that are necessary if we want serious dealt by this problem. Additional parts suggest the actual state and the last stage analyze manners fight against terrorism in both republic.

Key words: violence, terror, terrorism, terrorist organization, fight against terrorism, anti-terror laws, reversal of the burden of proof, human rights

1. Úvod

Bezpečnostné prostredie v SR a ČR je v súčasnosti relatívne pokojné, bez bezprostredných rizík súvisiacich s terorizmom. Naše krajiny sú medzinárodnými teroristami a teroristickými skupinami naďalej vnímané a využívané skôr ako tranzitné krajiny, než cieľ potenciálneho útoku.

Napriek tomu narástla miera ohrozenia občanov SR a jej záujmov v zahraničí, najmä v súvislosti s členstvom v medzinárodných organizáciách a účasti vo vojenských a protiteroristických operáciách. V uplynulom roku sa slovenskí občania prvýkrát stali obeťami teroristických útokov v Afganistane a Pakistane. Možnou hrozbou pre SR je tiež nelegálna migrácia, prostredníctvom ktorej sa do krajiny môžu dostať členovia a podporovatelia teroristických skupín. V minulosti takýmto spôsobom do SR v stúpili a na jej území sa zdržiavali medzinárodne hľadané osoby podozrivé z vykonávania teroristic-

* Doc. JUDr. Ing. Adrián Jalč, PhD., Katedra trestného práva a kriminológie, Právnická fakulta, Trnavská univerzita v Trnave.

Článok bol spracovaný v rámci projektu APVV-16-0106 – Trestnoprávna ochrana života a zdravia v podmienkach Slovenskej republiky.

kých aktivít v zahraničí. Napriek prítomnosti týchto osôb na území SR doteraz nebol migrantmi vykonaný žiadny nábožensky motivovaný teroristický útok, ani neboli zaznamenané informácie nasvedčujúce príprave tohto typu teroristického útoku na území SR.

Na rozdiel od krajín západnej Európy SR nehrozí návrat veľkého počtu radikalizovaných bojovníkov zo Sýrie a ďalších krízových oblastí. Moslimská komunita pôsobiaca v SR sa prejavuje ako umiernená; jej predstavitelia sa dlhodobo vyhýbajú radikálnym prejavom a vyjadreniam k aktivitám islamistov v konfliktných zónach. Možným rizikom sú radikálne islamistické materiály voľne prístupné na internete a zahraniční duchovní navštevujúci a prednášajúci v slovenských modlitebniach.

V roku 2013 bola aj na Slovensku vytvorená webová stránka Sharia4Slovakia. Stránka obsahuje niekoľko sekcií – ciele, známe výroky proroka Mohammeda a prepojenia na niektoré ďalšie webové stránky zamerané na islam na Slovensku, ako aj profil skupiny na sociálnej sieti Facebook. Ako jeden z cieľov webovej stránky sa uvádza snaha napraviť pokrivené vnímanie pojmov ako islam, džihád a šaria. Charakter stránky je umiernený a doposiaľ na nej neboli zaznamenané žiadne radikálne prejavy, ani neboli zistené žiadne poznatky nasvedčujúce protiprávnemu konaniu.¹

2. Smernica EÚ o boji proti terorizmu a jej vplyv na národné úpravy

Na úvod by som sa rád venoval aktuálnej problematike z hľadiska práva EÚ, a to smernici Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2017/541 z 15. marca 2017 o boji proti terorizmu, ktorou sa nahrádza rámcové rozhodnutie Rady 2002/475/SVV a mení rozhodnutie Rady 2005/671/SVV. Predmetnou smernicou sa EÚ snaží reagovať na neustále sa vyvíjajúcu hrozbu terorizmu, posilňovať právny rámec EÚ na predchádzanie teroristickým útokom kriminalizáciou činností, ako sú výcvik a cestovanie na účely terorizmu, ako aj organizovanie alebo uľahčovanie takéhoto cestovania. Posilňujú sa ňou aj práva obetí terorizmu.

Touto smernicou sa posilňuje a aktualizuje existujúce rámcové rozhodnutie 2002/475/SVV, najmä tým, že za trestný čin sa podľa nej považuje:

- cestovanie na účely terorizmu, a to najmä s cieľom bojovať proti fenoménu zahraničných teroristických bojovníkov. Vďaka kompromisu, ktorý sa podarilo dosiahnuť, sa zabezpečí, aby bolo napríklad cestovanie do oblastí postihnutých konfliktom s úmyslom zapojiť sa do činností teroristickej skupiny alebo cestovanie do členského štátu EÚ so zámerom spáchať teroristický útok trestné;
- organizovanie a uľahčovanie takýchto ciest, a to aj prostredníctvom logistickej a materiálnej podpory, napríklad kúpou cestovných lístkov alebo plánovaním ciest;
- absolvovanie výcviku na teroristické účely, napríklad vyrábanie alebo používanie výbušnín, strelných zbraní, škodlivých alebo nebezpečných látok, v ktorom sa odráža existujúce ustanovenie o vedomom poskytovaní takéhoto výcviku;
- poskytovanie alebo zhromažďovanie finančných prostriedkov so zámerom alebo vedomím, že sa majú použiť na páchanie teroristických trestných činov a trestných činov spojených s teroristickými skupinami alebo činnosťami.

¹ Národný akčný plán boja proti terorizmu na roky 2015 – 2018, zdroj: https://www.minv.sk/swift_data/source/policia/naka_opt/nptj/NAP%20terorizmus%202015-2018.pdf (19. 12. 2018).

Smernicou sa tiež dopĺňajú súčasné právne predpisy týkajúce sa práv obetí terorizmu. Kompromisné znenie zahŕňa v tejto súvislosti súbor služieb zameraných na splnenie osobitných potrieb obetí terorizmu, akou je napríklad právo na poskytnutie okamžitého prístupu k odborným podporným službám, ktorými sa zabezpečuje lekárska a psychosociálna starostlivosť, alebo na získanie právneho či praktického poradenstva a pomoci s podávaním nárokov na náhradu škody. Posilnené budú aj mechanizmy reakcie na núdzové situácie, ktoré sa uplatňujú bezprostredne po útokoch.

V smernici sa počíta aj s posilnenými pravidlami výmeny informácií medzi členskými štátmi, ktoré sa týkajú teroristických trestných činov a boli zhromaždené v rámci trestných konaní.

Transpozíčná lehota pre členské štáty bola do 8. septembra 2018. Návrh bol predložený v súvislosti s obnovenou stratégiou vnútornej bezpečnosti EÚ a v nadväznosti na výzvu Rady na urýchlené opatrenia po útokoch v Paríži, ku ktorým došlo 13. novembra 2015. Zohľadňujú sa v ňom požiadavky vyplývajúce z niekoľkých medzinárodných textov:

- rezolúcie Bezpečnostnej rady OSN č. 2178 (2014) a dodatkového protokolu k Dohovoru Rady Európy o predchádzaní terorizmu, ktoré sa zameriavajú na boj proti fenoménu zahraničných teroristických bojovníkov;

- noriem Finančnej akčnej skupiny (FATF) v súvislosti s financovaním terorizmu.

V súčasnosti hodnotiť predmetnú smernicu by asi bolo ešte predčasné, ale možno konštatovať, že členské štáty sa nevedeli dohodnúť na výraznejších legislatívnych zmenách v boji proti terorizmu (zrýchlená výmena „citlivých“ informácií medzi členskými štátmi, zlepšiť kontroly na vonkajších hraniciach schengenského priestoru, prehĺbiť justičnú spoluprácu). Prijatú smernicu však treba chápať aj v kontexte smernice 2016/681 z 27. apríla 2016 o využívaní údajov zo záznamov o cestujúcich (PNR). Smernica upravuje poskytovanie údajov z PNR, ktoré sa týkajú cestujúcich na medzinárodných linkách, zo strany leteckých spoločností členským štátom, ako aj spracúvanie týchto údajov príslušnými orgánmi. V smernici sa ustanovuje, že zhromaždené údaje zo záznamov o cestujúcich možno spracúvať len na účely prevencie, odhaľovania, vyšetrovania a stíhania teroristických trestných činov a závažnej trestnej činnosti.

3. Teror verzus terorizmus

V americkej odbornej literatúre sa oba pojmy – teror a terorizmus – odlišujú. Ako teror sa zväčša chápe násilie štátu smerom nadol a násilie všeobecne, vrátane „aktov teroru“, zatiaľ čo za terorizmus sa označuje skôr politicky motivované násilie proti štátu a jeho obyvateľstvu, pričom civilisti a vôbec „okoloidúci“ bývajú uprednostňovanými cieľmi.²

Vo všeobecnosti z trestnoprávneho hľadiska je za teroristický čin považovaný taký čin, ktorým sa porušuje medzinárodné humanitárne právo. V praxi často dochádza k za-

² MELIÁ, M. C. *Terrorism and Criminal Law: The Dream of Prevention, the Nightmare of the Rule of Law*, *New Criminal Law Review: An International and Interdisciplinary Journal*. Vol. 14, No. 1, pp. 108-122, University of California Press, 2011.

mieňaniu pojmu terorizmus s pojmom teror a aj štáty, ktoré pristúpili k niektorému z množstva medzinárodných dohovorov, ktoré sa venujú terorizmu chápu tento pojem rôzne.³

Pre potreby slovenského Trestného zákona (§ 140b), ako aj Trestného poriadku vymedzujeme trestné činy terorizmu ako:

- trestný čin založenia, zosnovania a podporovania teroristickej skupiny podľa § 297,
- trestný čin teroru podľa § 313 a 314,
- trestný čin terorizmu a niektorých foriem účasti na terorizme podľa § 419,
- akýkoľvek zločin spáchaný členom teroristickej skupiny,
- akýkoľvek zločin spáchaný v úmysle spáchať trestný čin terorizmu a niektorých foriem účasti na terorizme podľa § 419b (§ 140 písm. d) – osobitný motív).

Podľa nášho právneho poriadku nebezpečným zoskupením sa rozumie zločinecká, alebo teroristická skupina. Teroristická skupina je charakterizovaná ako skupina najmenej troch osôb, ktorá existuje počas určitého časového obdobia na účely spáchania niektorého z trestných činov terorizmu, ktorej činnosť sa vyznačuje koordinovanosťou; nemusí mať formálne vymedzené úlohy svojich členov, stálu členskú základňu ani rozvinutú štruktúru.

Trestný zákon tiež postihuje založenie, zosnovanie a podporovanie teroristickej skupiny (§ 297). V tomto prípade ide o statusovú skutkovú podstatu, pretože postihuje aj členstvo v teroristickej organizácii, bez toho, aby bolo nutné preukázať akékoľvek iné protispoločenské konanie. Z tohto pohľadu možno našu právnu úpravu porovnávať s najrigidnejšími právnymi úpravami (bližšie pozri nasledujúce kapitoly).

Skutková podstata trestného činu teroru je konštruovaná tak, že ide o odkazováciu skutkovú podstatu, a na jej naplnenie sa vyžaduje viac znakov rovnakého druhu. Podľa § 313 primárny objekt je ústavné zriadenie Slovenskej republiky a život je tak sekundárny objekt. Trestný čin teroru podľa § 313 je subsidiárny k trestnému činu teroristického útoku podľa § 419. Trestný čin teroru podľa § 313 postihuje toho, kto iného usmrť v úmysle poškodiť ústavné zriadenie republiky (napr. zavraždí ústavného činiteľa). Takáto vražda alebo pokus o ňu nemusí byť teroristickým útokom v zmysle § 419.

Tiež je potrebné spomenúť, že slovenský zákonodarca zločin teroru začlenil do siedmej hlavy prvého dielu Trestného zákona (Trestné činy proti republike/Trestné činy proti základom republiky). Naproti tomu český zákonodarca uvedený trestný čin začlenil do hlavy IX/prvého dielu Trestného zákona (Trestné činy proti Českej republike, cizímu štátu a medzinárodnej organizácii/Trestné činy proti základom Českej republiky, cizího štátu a medzinárodnej organizácie). Český zákonodarca tak už teror chápe ako určitú formu páchania terorizmu, čomu zodpovedá aj znenie § 129a TZ, kde je zadaný spolu s inými skutkami ako teroristický trestný čin. Slovenský zákonodarca zatiaľ zločin teroru ponechal oddelene od ostatných trestných činov terorizmu v zmysle ustanovenia § 140b, ktoré sú začlenené najmä v XII hlave/prvého dielu Trestného zákona (Trestné činy proti mieru, proti ľudskosti, trestné činy terorizmu, extrémizmu a trestné

³ Viac CRENSHAW, M. *Terrorism and International Cooperation*. Institute for East-West Security Studies, New York (1989), s. 5.

činy vojnové/Trestné činy proti mieru a ľudskosti, trestné činy terorizmu a extrémizmu). Slovenská skutková podstata je aj širšie vymedzená, keď v § 314 chráni aj ústavné zriadenie Slovenskej republiky.⁴ Objektívna stránka zahŕňa konanie, ktoré spočíva v zmocnení sa rukojemníka a hrozbe jeho usmrtenia alebo spôsobenia ujmy na zdraví alebo inej ujmy. Na naplnenie znakov tohto trestného činu sa vyžadujú súčasne obidve konania, teda zmocnenie aj hrozba. Rukojemníkom sa chápe osoba, ktorej sa páchatel zmocní alebo ju zadržiava a hrozí jej usmrtením alebo zranením alebo inou ujmovou (napr. ďalším zadržiavaním) s cieľom donútiť tretiu osobu (napr. štát, jeho orgány, medzinárodnú organizáciu, inú právnickú osobu alebo fyzickú osobu alebo skupinu osôb), aby niečo konala, strpela alebo opomenula pod podmienkou prepustenia rukojemníka. V tomto kontexte sa javí česká právna úprava modernejšia, pretože slovenská právna úprava vychádza z predchádzajúcej právnej normy (zákona č. 140/1961 Zb.) z hľadiska začatia trestného činu teroru (vtedy I Hlava/prvý oddiel/Trestné činy proti republike/Trestné činy proti základom republiky), čo vlastne okrem číselnej zmeny z prvej hlavy na hlavu siedmu Trestného zákona neprinieslo žiadne obsahové ani skutkové zmeny. Naproti tomu Česká republika, zareagovala prehľadnejším spôsobom a právnu úpravu precizovala a zaradila do deviatej hlavy/prvého dielu Trestného zákona súčasne s ďalšími teroristickým trestným činmi.

3. Pohľad optikou slovenského a českého protiteroristického balíčka

Koncom roka 2017 sa v legislatívnom procese objavil návrh novelizácie zákona č. 300/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov. Navrhovanou novelizáciou Trestného zákona, ktorá sa dotýkala o. i. aj terorizmu, sa vykonala transpozícia smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2017/541 a úplná implementácia Dodatočného protokolu k Dohovoru Rady Európy o predchádzaní terorizmu z 22. 10. 2015 (CETS 217) (ďalej len dodatkový protokol) do právneho poriadku Slovenskej republiky. V tejto súvislosti je dôležité tiež spomenúť rozhodnutie Európskeho súdneho dvora (ESD) v prípade Pupino⁵, kde ESD vyhlásil, že národné orgány sú povinné interpretovať svoje vnútroštátne právne akty v súlade s rámcovými rozhodnutiami. Toto rozhodnutie tak celkovo dotvára rozsah a zmysel transponovania do národných úprav.

Predmetnou novelou tiež dochádzalo k zapracovaniu odporúčaní Výboru expertov Rady Európy hodnotiacich opatrenia proti praniu špinavých peňazí a financovaniu terorizmu (ďalej len výbor MONEYVAL) a medzinárodnej medzivládnej organizácii Finančného akčného výboru (ďalej len FATF). Úplná transpozícia smerníc a implementácia dodatkového protokolu sa tak vykonala návrhom zákona, ktorým sa novelizoval Trestný zákon, Trestný poriadok a zákon č. 91/2016 Z. z. o trestnej zodpovednosti právnických osôb a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 316/2016 Z. z. Novelizácia zákona v trestnoprávnej rovine komplexne upravovala problematiku boja

⁴ Ústavné zriadenie – pozri § 134 ods. 1. TZ.

⁵ Rozhodnutie Európskeho súdneho dvora vo veci trestného stíhania proti Marii Pupino zo dňa 16. 6. 2005 č. C-105/03.

proti terorizmu vrátane financovania terorizmu a zohľadňuje všetky medzinárodnoprávne záväzky Slovenskej republiky v tejto oblasti *in concreto*:

1. Dohovor o trestných a niektorých iných činoch spáchaných na palube lietadla (oznámenie č. 102/1984 Zb.).

2. Dohovor o potláčaní protiprávneho zmocnenia sa lietadiel (oznámenie č. 96/1974 Zb.).

3. Dohovor o potláčaní protiprávnych činov ohrozujúcich bezpečnosť civilného letectva (oznámenie č. 16/1974 Zb.).

4. Dohovor o zabránení a trestaní trestných činov proti osobám požívajúcim medzinárodnú ochranu vrátane diplomatických zástupcov (oznámenie č. 131/1978 Zb.).

5. Medzinárodný dohovor proti braniu rukojemníkov (oznámenie č. 36/1988 Zb.).

6. Dohovor o fyzickej ochrane jadrových materiálov (oznámenie č. 329/2001 Z. z.).

7. Protokol o potláčaní násilných protiprávnych činov na letiskách slúžiacich medzinárodnému civilnému letectvu doplňujúci Dohovor o potláčaní protiprávnych činov ohrozujúcich bezpečnosť civilného letectva (oznámenie č. 346/2000 Z. z.).

8. Dohovor o potláčaní protiprávnych činov proti bezpečnosti námornej plavby (oznámenie č. 175/2001 Z. z.).

9. Protokol o potláčaní protiprávnych činov proti bezpečnosti pevných plošín umiestnených na podmorskej plytkčine (oznámenie č. 174/2001 Z. z.).

10. Medzinárodný dohovor o potláčaní bombového terorizmu (oznámenie č. 382/2001 Z. z.).

11. Medzinárodný dohovor o potláčaní financovania terorizmu (oznámenie č. 593/2002 Z. z.).

12. Medzinárodný dohovor o potláčaní činov jadrového terorizmu (oznámenie č. 308/2007 Z. z.).

13. Dohovor Rady Európy o predchádzaní terorizmu (oznámenie č. 186/2007 Z. z.).

14. Dodatokový protokol k Dohovoru Rady Európy o predchádzaní terorizmu.

Prepracovaná skutková podstata trestného činu terorizmu o. i. mala za cieľ zohľadniť problémy aplikačnej praxe vyplývajúce z konzultácií s orgánmi činnými v trestnom konaní, súdnej praxe, medzinárodných záväzkov Slovenskej republiky a názorov odbornej verejnosti. Východiskovou skutkovou podstatou je skutková podstata trestného činu teroristického útoku podľa § 419 Trestného zákona. Za obsahovo nadväzujúce skutkové podstaty na uvedenú východiskovú skutkovú podstatu sa považujú: skutková podstata upravujúca trestný čin niektorých foriem účasti na terorizme obsiahnutá v § 419b, skutková podstata upravujúca trestný čin financovania terorizmu obsiahnutá v § 419c a skutková podstata upravujúca trestný čin cestovania na účel terorizmu obsiahnutá v § 419d. V rámci navrhovaného znenia skutkovej podstaty trestného činu terorizmu predkladateľ zavádza koncept spočívajúci v definovaní cieľa, ktorým je „poškodiť ústavné zriadenie alebo obranyschopnosť štátu, narušiť alebo zničiť základnú politickú, hospodársku alebo spoločenskú štruktúru štátu alebo medzinárodnej organizácie, závažným spôsobom zastrašiť obyvateľstvo alebo donútiť vládu alebo iný orgán verejnej moci alebo medzinárodnej organizácie, aby niečo konala, opomenu-

la alebo strpela“⁶ ako základného diferenciačného znaku medzi trestným činom terorizmu a ostatnými trestnými činmi.

V nadväznosti na navrhovanú hmotnoprávnu úpravu v Trestnom zákone sa tiež dopĺňal katalóg trestných činov obsiahnutý v zákone o trestnej zodpovednosti právnických osôb, za ktoré možno vyvodit' trestnú zodpovednosť právnickej osobe v oblasti terorizmu. V tomto prípade išlo o formálnoprávnu zmenu zohľadňujúcu novú štruktúru trestných činov terorizmu.

Navrhované zmeny nadväzujú na novú právnu úpravu terorizmu. Pôvodná právna úprava terorizmu spočívala v trestnom čine terorizmu a niektorých foriem účasti na terorizme. Nová právna úprava sprehľadňuje, dopĺňa a rozdeľuje pôvodnú skutkovú podstatu tohto trestného činu na viac samostatných skutkových podstát – trestný čin teroristického útoku, trestný čin niektorých foriem účasti na terorizme, trestný čin financovania terorizmu a nový trestný čin cestovania na účel terorizmu. Z tohto dôvodu bolo potrebné zavedenie novej právnej úpravy premietnuť aj do súvisiacich ustanovení – definícia teroristickej skupiny, osobitný motív, definícia trestných činov terorizmu.

Vzhľadom na spomenuté bolo potrebné preformulovať ustanovenie upravujúce trestné činy terorizmu v § 140b tak, aby bol zohľadnený nový koncept právnej úpravy terorizmu, v ktorého rámci sa pôvodná skutková podstata trestného činu terorizmu a niektorých foriem účasti na terorizme rozdelila na viac samostatných skutkových podstát.

Vo vzťahu k vymedzeniu osobitného motívu spočívajúceho v úmysle spáchať doterajší trestný čin terorizmu a niektorých foriem účasti na terorizme podľa pôvodného znenia § 419 bolo potrebné podobne ako pri vymedzení trestných činov terorizmu prispôbiť znenie dotknutej časti ustanovenia tým spôsobom, aby bol zohľadnený nový koncept právnej úpravy terorizmu, v ktorého rámci sa pôvodná skutková podstata trestného činu terorizmu rozdelila na viac samostatných skutkových podstát.

V súvislosti s už uvedeným bolo potrebné taktiež rozšíriť definíciu teroristickej skupiny aj o trestné činy, tak ako ich definuje nový koncept, tak aby aj ich spáchanie bolo možné chápať ako jeden z definičných znakov teroristickej skupiny.

V *Českej republike* museli rovnako vykonať transpozíciu smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2017/541 a úplná implementácia Dodatočného protokolu k Dohovoru Rady Európy o predchádzaní terorizmu z 22. 10. 2015 (CETS 217 – ďalej len dodatkový protokol) do právneho poriadku.

Pred novelou č. 455/2016 Sb. bol terorizmus postihovaný prostredníctvom trestného činu teroristického útoku podľa § 311 zákona č. 40/2009 Sb., Trestného zákonníka (ďalej len TZ) a podľa trestného činu teroru podľa § 312 TZ. Tieto trestné činy v súčasnom znení Trestného zákona stále zostávajú.

V oboch prípadoch je potreba priameho úmyslu poškodiť ústavný systém Českej republiky, pri trestnom čine teroristického útoku sú ešte ďalšie alternatívy v podobe úmyslu poškodiť obranyschopnosť ČR, narušenie alebo zničenie základnej politickej, ekonomickej alebo sociálnej štruktúry ČR alebo medzinárodnej organizácie. K trestným činom teroristického útoku patrí široké spektrum rôznych konaní. Môže ísť napríklad o zmoc-

⁶ Online text: <https://www.slov-lex.sk/legislativne-procesy/SK/LP/2017/936> (9. 2. 2018)

nenie sa rukojemníka, napadnutie ohrozujúce život, zrušenie dodávky vody alebo elektrickej energie a podobne. Trestný čin teroru, podobne ako v SR, je koncipovaný tak, že primárny objekt je ústavné zriadenie Slovenskej republiky a život je sekundárne chránený objekt.

Od 1. februára 2017, keď novela zákona č. 455/2016 Sb. nadobudla účinnosť, môžu orgány činné v trestnom konaní postihovať terorizmus podľa nových skutkových podstat trestných činov, ktoré sa nachádzajú v IX. hlave v prvom diely TZ pod názvom Trestné činy proti Českej republike, cudziemu štátu a medzinárodnej organizácii. K samotnej novele sa uvádza nasledujúce: „Od 1. 2. 2017 je účinný zákon č. 455/2016 Sb., ktorým sa mení a dopĺňa trestný zákon a ďalšie súvisiace zákony (trestný poriadok, zákon o trestnom konaní právnických osôb a zákon o zbraniach). Cieľom prijatej novely je zefektívniť boj proti terorizmu, upraviť trestnú zodpovednosť fyzických a právnických osôb a zohľadniť záväzky Českej republiky vyplývajúce najmä z trestného práva Európskej únie.“⁷ V tejto úvodnej časti citovaného článku sa vysvetľuje v princípe dôvod tejto novelizácie a jej cieľ, keď dôležitým bodom je efektívny boj proti terorizmu a zároveň zohrávajú dôležitú úlohu záväzky Českej republiky vyplývajúce z európskej právnej úpravy, keď právo Európskej únie malo veľký vplyv aj na predchádzajúcu úpravu trestného činu teroristického útoku, ako už bolo povedané. Je tak zrejmé, že boj proti terorizmu vnímajú jednotlivé štáty ako otázku medzinárodnej spolupráce a prispôsobujú svoje právne poriadky medzinárodným požiadavkám.

V samotnom Trestnom zákone je v § 312a upravená účasť na teroristickej skupine, ktorá koncepcne vychádza z trestného činu účasti na organizovanej zločineckej skupine upravenej v § 361 TZ. Pojem teroristickej skupiny je upravený v § 129a TZ, ktorý bol tiež predmetnou novelou pridaný. Ide o spoločenstvo najmenej troch trestne zodpovedných osôb s trvalým charakterom a rozčlenením činností, ktoré sa vyznačujú plánovitosťou a koordináciou a zameriavajú sa na páchanie teroristických trestných činov. Podľa § 312a možno postihnúť osobu, „ktorá založí teroristickú skupinu alebo sa činnosti teroristickej skupiny zúčastní“. Založenie teroristickej skupiny je činnosťou, ktorej výsledkom bude vytvorenie takéhoto zoskupenia. Môže tak napríklad ísť o získavanie členov alebo stanovenie činnosti skupiny. Táto skupina však nemusí fakticky vyvíjať žiadnu činnosť. Samotná trestná zodpovednosť nie je podmienená aktívnou účasťou. Ustanovenie § 312b TZ upravuje podmienky účinnej ľútosti, kedy ten, ktorý spácha trestný čin účasti na teroristickej skupine, nie je trestne zodpovedný za tento trestný čin, pokiaľ urobí oznámenie štátnemu zástupcovi alebo policajnému orgánu o teroristickej skupine v dobe, keď nebezpečenstvo, ktoré vzniklo zo záujmu chráneného týmto zákonom z iného činu teroristickej skupiny, než je uvedené v skutkovej podstate účasti na teroristickej skupine, mohlo byť ešte odstránené. Okrem toho nemožno vylúčiť aj § 312c TZ, ktorý stanovuje beztrestnosť agenta alebo policajta, ktorý si plní úlohu ako agent podľa iného zvláštneho predpisu. Ustanovenie konkrétne v prípadoch, keď si policajt plní úlohu ako agent, ktorý sa zúčastňuje na činnosti teroristickej skupiny, nie je jeho konanie za trestný

⁷ JELÍNEK, J. „Protiteroristická“ novela Trestního zákonníka – poznámky k orientačnímu studiu. Bulletin advokacie. Česká advokátní komora, 2017, 2017(3), s. 23-28.

čin účasti na teroristickej skupine trestné, ak sa takého činu dopustil s cieľom odhaliť páchatel'ov trestnej činnosti spáchanej členmi teroristickej skupiny, v spojení s teroristickou skupinou alebo v prospech teroristickej skupiny alebo tomuto konaniu zabrániť. Rovnako tak nie je zodpovedný za trestné činy, ktoré sú vymedzené v § 312c ods. 2 TZ, t. j. ak sa zúčastňuje na činnosti teroristickej skupiny alebo takúto skupinu podporuje s cieľom odhalenia páchatel'ov trestnej činnosti spáchanej členmi takejto skupiny, prípadne jej predchádzaniu. Beztrestným sa však nestáva agent, ktorý založil alebo zosnoval teroristickú skupinu, alebo agent, ktorý je vedúcim činiteľom alebo predstaviteľom teroristickej skupiny.

Ďalší trestný čin, ktorý novelou zaviedol do českej právnej úpravy, je financovanie terorizmu podľa § 312d TZ. Touto skutkovou podstatou sa postihuje finančná alebo materiálna podpora teroristickej skupiny alebo jej člena, teroristov alebo spáchanie teroristického trestného činu, trestného činu podpory a propagácie terorizmu (§ 312e) alebo vyhrážanie teroristickým trestným činom (§ 312f) alebo zhromažďovanie finančných prostriedkov alebo iných vecí.

V druhej časti definície skutkovej podstaty tak nie je potrebné, aby ku konkrétnej podpore došlo v skutočnosti, postihované je už konanie, ktoré by bolo čo len prípravou na trestný čin. Tento trestný čin je subsidiárny trestný čin účasti na teroristickej skupine podľa § 312a TZ.⁸

Tretím trestným činom je trestný čin podpory a propagácie terorizmu podľa § 312e TZ. Obsahuje niekoľko samostatných skutkových podstát. Prvý odsek postihuje páchatel'a, ktorý verejne podnecuje k spáchaniu teroristického trestného činu, alebo verejne schvaľuje spáchaný teroristický trestný čin, alebo ktorý verejne vychvaľuje páchatel'a. Trestný čin musí byť spáchaný verejne, čo podľa § 117 TZ znamená, že trestný čin bol spáchaný obsahom tlače, filmu, rozhlasu, televízie a podobne, alebo pred najmenej trom osobami súčasne prítomnými. Ide o osobitnú formu spáchania trestného činu a jeho schvaľovania.

Z hľadiska komparácie so slovenskou právnou úpravou je zaujímavý posledný odsek tretí, kde je postihované konanie, ktorý spočíva v cestovaní do zahraničia za účelom spáchania teroristického trestného činu.⁹ V porovnaní so slovenskou právnou úpravou, ktorá má osobitné ustanovenie (§ 419d), je česká právna úprava súčasťou skutkovej podstaty podpory a propagácie terorizmu (312e). V slovenskej právnej úprave by sme tiež márne hľadali túto skutkovú podstatu, pretože slovenský zákonodarca zaviedol trestný čin niektorých foriem účasti na terorizme (§ 419b), ktorá subsumuje v sebe aj § 312e českej právnej úpravy.

Posledným trestným činom je vyhrážanie teroristickým trestným činom (§ 312f), ktorý spácha ten, kto sa vyhráža spáchaním teroristického trestného činu. Podľa znenia nového ustanovenia toto subsumuje aj vyhrážanie sa vlastizradou spáchanou formou te-

⁸ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 455/2016, kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů a další související zákony, s. 25-27. Dostupné na <<http://www.psp.cz/sqw/te xt/tiskt.sqw?O=7&CT=886&CT1=0>> (21. 12. 2018).

⁹ Blížšie pozri § 312e ods. 3 zákona č. 40/2009 Sb.

roristického útoku alebo terorom (§ 309), trestného činu teroristického útoku (§ 311) alebo trestného činu teroru (§ 312).¹⁰ Slovenská právna úprava takéto ustanovenie neobsahuje a vyhrážanie teroristickým útokom je súčasťou trestného činu teroristického útoku (§ 311), takže oproti českej právnej úprave slovenský zákonodarca nešiel „cestou“ osobitnej skutkovej podstaty a vymedzil skutok užšie. Z hľadiska samotnej právnej charakteristiky skutkovej podstaty ide o špeciálnu skutkovú podstatu vo vzťahu k trestnému činu nebezpečného vyhrážania podľa § 353 TZ. Pri porovnaní trestných sadzieb základných skutkových podstát oboch trestných činov dochádzame k záveru, že trestný čin nebezpečného vyhrážania je v základnej skutkovej podstate prečinom, keď za jeho spáchanie možno uložiť trest odňatia slobody až na jeden rok. Trestný čin vyhrážania teroristickým trestným činom je však v základnej skutkovej podstate dokonca mimoriadne závažným zločinom, za ktorý možno uložiť trest odňatia slobody až na dvanásť rokov. V tomto ohľade však ani slovenská právna úprava sa nejaví ako menej prísna, pretože v takomto prípade (§ 419 ods. 1 TZ) je trest odňatia slobody vymedzený v rozmedzí dvadsať až dvadsaťpäť rokov.

V prípade porovnania oboch právnych úprav môžeme dôjsť k týmto záverom:

- Slovenská protiteroristická novela (zákon č. 444/2015 Z. z. z 21. decembra 2015, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony) sa týkala širšieho okruhu otázok ako v ČR. V tomto kontexte možno napríklad uviesť tieto zmeny:

- vloženie § 140b do zákona č. 300/2005 Z. z., ktorý definuje trestné činy terorizmu (trestný čin založenia, zosnovania a podporovania teroristickej skupiny podľa § 297, trestný čin teroru podľa § 313 a 314, trestný čin teroristického útoku podľa § 419, trestný čin niektorých foriem účasti na terorizme podľa § 419d, trestný čin financovania terorizmu podľa § 419c, trestný čin cestovania na účel terorizmu a zločin spáchaný z osobitného motívu podľa § 140 písm. d),

- zvýšenie trestnej sadzby pri trestnom čine založení, zosnovaní a podporovaní teroristickej skupiny z osem na desať rokov (čím sa z tohto trestného činu stal obzvlášť závažný zločin),

- ďalšia zmena sa týkala zákona č. 301/2005 Z. z. (Trestného poriadku), kde môže byť pri trestných činoch terorizmu použitý ako agent iná osoba ako príslušník Policajného zboru (predtým táto výnimka bola možná iba v prípade korupcie),

- v zákone č. 301/2005 Z. z. (§ 71 ods. 2) sa ďalej zmenil inštitút väzby, ktorý v prípade osôb stíhaných pre trestné činy terorizmu umožňuje vziať takúto osobu do väzby (ak doteraz zistené skutočnosti nasvedčujú tomu, že skutok, pre ktorý bolo začaté trestné stíhanie, bol spáchaný, má znaky trestného činu a sú dôvody na podozrenie, že tento skutok spáchal obvinený), bez toho aby obvinený splňal podmienky väzby podľa § 71 ods.1;

- zmena týkajúca sa § 85 a § 86 zákona č. 301/2005 Z. z. predĺženia maximálneho možného času zadržania podozrivých osôb, keď bola predĺžená lehota na 96 hodín v prípade podozrenia zo spáchania trestných činov terorizmu;

¹⁰ Bližšie pozri § 129a zákona č. 40/2009 Sb.

- rovnako bola zvýšená ochrana svedka v prípadoch, ak je svedkom trestných činov terorizmu, keď vo vzťahu k takýmto svedkom bola zakázaná konfrontácia (§ 125 ods. 3, rovnako ako v prípade agenta, ohrozeného svedka, chráneného svedka, utajeného svedka) a výsluch svedka patrí medzi neopakovateľné úkony (napr. v prípade, že uvedie podstatné okolnosti k objasneniu skutku a hrozí, že budúci výsluch môže byť zmarený).

• Novela zákona tak na Slovensku mala dosah i vo vzťahu k iným zákonom, nielen na Trestný zákon a Trestný poriadok. Rozšírila sa pôsobnosť Slovenskej informačnej služby, právomoc Policajného zboru pri kontrole vozidiel o možnosť zabezpečenia osôb pred verifikáciou totožnosti (v prípade, že je na mieste osoba, kde sa stal alebo kde hrozí teroristický útok).

Z už uvedeného je zrejmé, že slovenská protiteroristická novela bola koncipovaná širšie, pretože neobsahovala iba zmenu hmotnoprávnej úpravy (ktorá zase v ČR bola vykonaná legislatívne prehľadnejším spôsobom – pozri skorší text) než tá, ktorá bola prijatá v Českej republike. V tejto súvislosti je potrebné uviesť, že zmeny, ak myslíme boj proti terorizmu vážne, je legislatívne potrebné vykonávať vždy prierezoavo tak, aby sa prejavili v mnohých ďalších inštitútoch verejného i súkromného práva.

Prípád Štefana K. – prvého odsúdeného v súvislosti s terorizmom v SR

V podmienkach SR nie je veľa prípadov, keď bol obvinený stíhaný za zločin terorizmu. V minulosti sa objavil prípad trestného konania za zločin terorizmu, ktorého sa mal obvinený dopustiť o. i. tým, že pripravil a odpálil nástražný systém pred prevádzkou rýchleho občerstvenia McDonald's na Ul. protifašistických bojovníkov Košiciach v roku 2011. Tento prípad sa pomerne dlho riešil na rôznych stupňoch súdov, ale v rámci dovolacieho konania došlo k zrušeniu právoplatného rozsudku nižšieho súdu a neskôr k prekvalifikovaniu skutku a odsúdeniu páchatel'a za zločin všeobecného ohrozenia. V tomto prípade došlo aj k tomu, že ESLP konštatoval porušenie článku 5 ods. 3 Dohovoru¹¹ vo vzťahu k rozhodovaniu o vzatí obvineného do väzby a priznal obvinenému 6 500 eur z titulu nemajetkovej ujmy a 9 000 eur z titulu nákladov a výdavkov. Tento prípad tak nebol práve dobrým príkladom práce OČTK, kde snaha o trestné stíhanie za zločin terorizmu sa nezhodoval so skutkovým stavom trestnej veci.

Druhý prípad, aj keď ešte nie je právoplatne uzavretý, už v rámci skutkového základu je závažnejší. Obvinený Štefan K. bol stíhaný a odsúdený za obzvlášť závažný zločin terorizmu a niektoré formy účasti na terorizme a za nedovolenú výrobu a držanie jadrových materiálov a rádioaktívnych látok. Obvinený mal v priebehu novembra 2016 najmenej v piatich prípadoch rozposlať zásielky adresované Okresnému súdu v Poprade, Okresnému súdu v Považskej Bystrici, Ministerstvu spravodlivosti SR, Okresnému súdu v Kežmarku a Krajskému riaditeľstvu Policajného zboru v Prešove spolu s listom obsa-

¹¹ Každý, kto je zatknutý alebo pozbavený slobody v súlade s ustanovením odseku 1 písm. c) tohto článku, musí byť ihneď predvedený pred sudcu alebo inú úradnú osobu splnomocnenú zákonom na výkon súdnej moci a má právo, aby jeho vec bola prejednaná v primeranej lehote, alebo byť prepustený počas konania. Prepustenie sa môže podmieniť zárukou, že sa takáto osoba dostaví na pojednávanie.

hujúcim hrozby sudcom, prokurátorom a príslušníkom polície. Zásielky boli v niektorých prípadoch kontaminované rádioaktívnou látkou – rádionuklidom amerícia¹² (americium) 241Am. Senát ŠTS v Pezinku mu uložil úhrnný trest odňatia slobody na doživotie so zaradením do ústavu na výkon trestu s maximálnym stupňom stráženia.

Na týchto dvoch prípadoch môžeme priblížiť aj vývoj trestnoprávnej úpravy. V súlade s medzinárodnými dokumentmi bola do Trestného zákona doplnená zákonom 421/2002 Z. z. osobitná skutková podstata trestného činu terorizmu ako trestného činu, ktorý nadobúda širší medzinárodný charakter a vážne ohrozuje základné práva a slobody. Zákom č. 576/2009 Z. z. sa názov tohto trestného činu doplnil slovami „a niektoré formy účasti na terorizme“. Popri genocídiu sa tento trestný čin tak stal jedným z najzávažnejších trestných činov proti ľudskosti. V súčasnosti tak dochádza k rozšíreniu a redefinovaniu tejto skutkovej podstaty a v budúcnosti už budú potenciálni páchatelia stíhaní opäť novelizovanou skutkovou podstatou. Poukazovaním na tieto dva uvedené prípady tak možno vidieť aj pomerne expanzívny rozvoj trestných činov terorizmu (každý prípad bol stíhaný za účinnosti inej skutkovej podstaty) bez „vnútornej objednávky“ zo strany OČTK v rámci postihovania tejto trestnej činnosti na území štátu, ale skôr k tomuto stavu dochádza najmä vďaka tlaku a nutnosti preberania záväzkov z medzinárodných zmlúv, dohovorov, prípadne iných právnych dokumentov.

V. Záver

V súvislosti s rešpektovaním základných zásad trestného konania v oblasti boja s terorizmom je bezpochyby možné vysloviť konštatovanie, že je viac ako zrejmé, že legislatíva jednotlivých štátov sa ubera smerom obchádzania základných princípov. Predmetný stav je pritom potrebné vnímať ako osobitne kritický. V tomto smere pritom možno identifikovať uplatňovanie určitej nepriamej úmery – čím viac protiteroristickej legislatívy existuje, tým zásadnejším spôsobom sú potlačované nielen základné zásady trestného práva procesného, ale tiež ľudské práva ako také.

Slovenská republika v súčasnosti tiež upravila svoju legislatívu vo vzťahu k trestným činom súvisiacich s terorizmom. Z pozície právnej úpravy, je túto ťažko hodnotiť z hľadiska aplikačnej praxe, pretože národnej judikatúry a praktických skúseností zo strany OČTK s touto trestnou činnosťou, je v našom priestore málo. Z vykonanej analýzy a komparácie s rôznymi právnymi úpravami vyplýva, že z hmotnoprávneho hľadiska je naša právna úprava kvalitná, správne transponovaná z hľadiska práva EÚ, ale aj pomerne prísna z hľadiska trestných sadzieb. Postihuje rôzne formy konania a v kontexte s anglosaskou pozíciou a skúsenosťami (Kanada) sa javí najmä zločin založenia, zosnovania a podporovania teroristickej skupiny (§ 297) ako najproblematickejší (aj v kontexte schváleného zvýšenia trestnej sadzby). V tomto prípade ide o statusovú

¹² Amerícium je silno rádioaktívny kovový chemický prvok, ktorý vydáva žiarenie alfa a žiarenie gama, oba druhy sú veľmi nebezpečné. Gama žiarenie má vysokú prenikavosť a energiu, alfa žiarenie poškodzuje pri dlhodobom pôsobení zblízka živé tkanivá, zdroj: <https://sk.wikipedia.org/wiki/Amer%C3%ADcium> (20. 7. 2018).

skutkovú podstatu, pretože postihuje aj členstvo v teroristickej organizácii, bez toho, aby bolo nutné preukázať akékoľvek iné protispoločenské konanie. Z tohto pohľadu možno našu právnu úpravu porovnávať s najrigidnejšími právnymi úpravami platnými v zahraničí.

V oblasti prania špinavých peňazí a financovania terorizmu v súčasnosti bola SR zaradená do skupiny desiatich krajín Únie (popri Francúzsku, Belgicku, Rakúsku, Španielsku), ktoré podľa Európskej komisie nedostatočne transponovali právne predpisy EÚ (časť štvrtej smernice o boji proti praniu špinavých peňazí¹³) do oblasti boja proti praniu špinavých peňazí a financovania terorizmu. V tomto konkrétnom prípade Európska komisia dala Slovensku dva mesiace na to, aby situáciu napravilo. V opačnom prípade môže Komisia rozhodnúť o postúpení prípadu Súdnemu dvoru EÚ. V tomto kontexte treba upozorniť, že v súvislosti s odhalením prípadu tzv. Panamských dokumentov a následkom posledných teroristických útokov v Európe bola schválená novelizácia smernice o boji proti praniu špinavých peňazí a financovania terorizmu (tzv. piata smernica), ktorú členské štáty EÚ musia transponovať do 10. januára 2020 do národnej legislatívy. Cieľom týchto nových pravidiel je zabezpečiť vysokú úroveň záruk pre finančné toky z tretích krajín, zlepšiť prístup finančných spravodajských jednotiek k informáciám, vytvoriť centralizované registre bankových účtov a riešiť riziká financovania terorizmu spojené s virtuálnymi menami a predplatenými kartami.

Literatúra

- ARTÍNEZ, E. F. *Svedecký dôkaz, znalecký dôkaz*. In: Seminár v rámci spoločného vzdelávania policajtov, prokurátorov a sudcov v oblasti boja proti korupcii. Omšenie, 20. – 22. 3. 2002. In <http://www.government.gov.sk>
- CRAWSHAW, R. – DEVLIN, B. – WILLIAMSON, T. *Human Rights and Policing – Standards for Good Behaviour and a Strategy for Change*. Kluwer Law International, 1998, ISBN 9789041110152
- IVOR, J. a kol. *Trestné právo hmotné. 2. osobitná časť*. 1. vyd. Bratislava : Iura edition, 2006, cit. 1, s. 141, ISBN 9788080783082
- KRATOCHVÍL, V. et al. *Trestní právo hmotné: obecní část*. 2. vyd. Praha : C. H. Beck, 2012. 968 s. ISBN 978-80-7179-082-2.
- LOFTUS, E. *Eyewitness Testimony*. London : Harvard University Press, 1979, ISBN-13: 978-0674287778
- MADLIAK, Jozef et al. *Trestné právo hmotné: Všeobecná časť*. 1. vyd. Košice : Vydavateľstvo UPJŠ, 2006, 456 s., ISBN 978-80-7097-695-1
- MATHERN, V. *Dokazovanie v československom trestnom procese*. 1. vyd. Bratislava : Obzor, 1984
- McSHERRY, B. *The Introduction of Terrorism – Related Offences in Australia: Comfort or Concern?*, 2005, ISSN:1321-8719
- REPÍK, B. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. 1. vyd. Praha : ORAC, 2002, ISBN 80-86199-57-6
- REPÍK, B. *K přípustnosti důkazu získaného nelidským a ponižujícím zacházením a k právu neobviňovat sebe samého*. In Bulletin advokacie, č. 2/2007, ISBN 978-80-210-6814-8

¹³ Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2015/849 z 20. mája 2015 o predchádzaní využívaniu finančného systému na účely prania špinavých peňazí alebo financovania terorizmu, ktorou sa mení nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 648/2012 a zrušuje smernica Európskeho parlamentu a Rady 2005/60/ES a smernica Komisie 2006/70/ES.

- STRÉMY, T. *11 of September and its consequences in Australian law*. In Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej v Bratislave 23. a 24. novembra 2006 na tému Terorizmus a medzinárodne právo. Bratislava : BVŠP, 2007, ISBN 978-80-969320-2-3
- SYROVÝ, I. *Použitie nezákonne získaného dôkazu v trestnom práve*. In Bulletin slovenskej advokácie, č. 3/2007, ISSN 1335-1079
- ŠTURMA, P. – NOVÁKOVÁ, J. – BÍLKOVÁ, V. *Medzinárodní a evropské instrumenty proti terorismu a organizovanému zločinu*. Praha : C. H. Beck, 2003, ISBN 8071793051
- WILLIAMSON, T. M. *Suspicion and Silence: the Right to Silence in Criminal Investigations*. London : Blackstone Press, 1994, ISBN 0 7311 3018 9